

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

P 2 4 2 A 1 0 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 1

Razčlemba neumetnostnega besedila

Petek, 23. avgust 2024 / 60 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese naliveo pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

POKLICNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite oziroma vpišite svojo šifro v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec.

Izpitna pola vsebuje 20 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom in jih vpisujte v izpitno polo v za to predvideni prostor. Pišite skladno s slovničnimi in pravopisnimi pravili, čitljivo, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Pri nalogah izbirnega tipa izberite samo eno rešitev, če v navodilu ni določeno drugače. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 12 strani, od tega 2 prazni.

P 2 4 2 A 1 0 1 1 0 3

Priloga k izpitni poli 1**VESTNIK**

Aktualno Črna kronika Šport Popularno Fotogalerije Dogodki

Mofete v Slovenskih goricah

Maja Hajdinjak, 21. 4. 2022

V kletnih prostorih Gradu Negova je na ogled stalna razstava z naslovom Dihanje Zemlje – mofete in slatinski vrelci, ki sta jo pripravila Dominik Vodnik z Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani in Nina Rman z Geološkega zavoda Slovenije. Predstavila sta več mofet. Teh je na razmeroma majhnem prostoru Slovenskih goric kar osem in veljajo za edinstven pojav.

Mofete so izjemen naravni pojav: so razpoke v tleh, skozi katere na zemeljsko površje stalno izhajajo plini, zlasti hladen in skoraj čist ogljikov dioksid. Posebej bogato območje s tovrstnimi izviri in slatinskimi vrelci so Slovenske gorice. Ta naravna okolja že leta pritegujejo raziskovalno pozornost, kot npr. mofeta v cestnem jarku ob Stavešincih, ki jo danes poznamo pod imenom Strmec. Tla v tem jarku so sestavljena predvsem iz peščenih, glinastih in meljastih plasti. Pod glinasto neprepustno plastjo se lahko nabere nekaj ogljikovega dioksida. Vmes je razpoka, ki omogoča, da plin prihaja na površje. V času padavin se v jarku nabere voda in takrat je mogoče slišati šumenje ter sikanje plinov, opazimo pa tudi mehurčke.

Na razstavi si lahko ogledamo tudi tridimenzionalni prikaz mofete v naravi.

Rabska prelomna cona

Območje od Maribora proti Hodošu omejuje več kot 20 kilometrov globoka Rabska prelomna cona. Natančno število mofet na tem območju ni znano, globoke pa so od pol metra do dveh metrov in imajo premer od enega do dveh metrov. Lahko so suhe ali mokre. Voda v teh kotanjah je različnega izvora: lahko je zelo kislá deževnica, talna podzemna voda ali mineralna voda, ki jo izkoriščajo okoliška zdravilišča. Na območju mofet je prezračenost tal slaba, zato se združbe organizmov tam spremenijo. Lažje preživijo organizmi, ki ne potrebujejo kisika. Visoka koncentracija ogljikovega dioksida vpliva na zakisanost tal, zato tudi rastline tukaj slabo uspevajo. Na teh območjih najdemo večinoma močvirske vrste, ki so se na pomanjkanje kisika prilagodile.

V Italiji so že od 600 do 800 let pred našim štetjem začeli častiti božanstva, povezana s tovrstnimi pojavi. Mofete so namreč dobile ime po boginji Mefitis, ki je bila poosebljenje strupenih plinov in vulkanskih hlapov. Tudi preročišča v stari Grčiji so bila na krajih, na katerih je izhajal plin. Legenda pravi, da je Pitija, glavna svečenica v preročišču Delfi, pod vplivom plina, ki je prihajal iz tal, govorila v transu. Njene besede so svečeniki zapisovali kot prerokbe.

Zdravilne, a lahko tudi nevarne

Mineralna voda iz vrelcev je zelo uporabna. Že v preteklosti so številne slatine zajeli in jih poimenovali po domačijah, lastnostih ali lokacijah. Marsikateri izvir se je uporabljal za pitno vodo, med 2. svetovno vojno so jo ponekod celo stekleničili. A taka slatina mora biti čista, vsebuje lahko lasten ogljikov dioksid, kot na primer Radenska. Ogljikov dioksid iz mofet pa se kot plin lahko uporablja v zdraviliščih, kot suhi led je uporaben v medicini, utekočinjen pa v rastlinjakih. Zdravilen je, če ga pravilno doziramo. Skozi kožo prehaja v naš krvni obtok in pomaga, da kri lažje kroži, kar je dobro predvsem za srce. Zaradi povečane koncentracije ogljikovega dioksida ob mofetah pa še danes prihaja do nesreč. V določenih koncentracijah namreč plin resno škoduje vsem živim organizmom. Ker ga težko zaznamo, lahko hitro povzroči celo smrt.

(Prirejeno po: <https://vestnik.si/clanek/aktualno/mofete-v-slovenskih-goricah-zdravilne-a-lahko-so-tudi-nevarne-960814>. Pridobljeno: 20. 6. 2022.)

Prazna stran

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Ustrezno dopolnite povedi.

Izhodiščno besedilo, ki govori o _____, je bilo objavljeno
dne _____ v _____.
Napisala ga je _____, in sicer predvsem z namenom, da
bi _____.

(3 točke)

2. V vsaki dvojici podčrtajte pravilno rešitev ob poševnici.

Besedilo je namenjeno ožji / širši javnosti in je znanstveno / publicistično.

Avtorica se v njem razodeva / ne razodeva, zato je besedilo objektivno / subjektivno.
(2 točki)

3. V kateri od navedenih časopisnih rubrik bi lahko objavili izhodiščno besedilo? Odgovor utemeljite v povedi/povedih.

Aktualno Črna kronika Šport Popularno Fotogalerije Dogodki

(2 točki)

4. Rešite nalogo o mednaslovih.

- 4.1. Katero vlogo imajo mednaslovi?

- A Napovedujejo temo besedila.
- B Povzemajo izhodiščno besedilo.
- C Napovedujejo podtemo besedila.
- Č Izražajo avtoričino mnenje o podtemi.

(1)

- 4.2. Drugi (Mofete so izjemen naravni pojav ...) in četrti (V Italiji so že ...) odstavek nista naslovljena. Zanju napišite ustrezna mednaslova.

2. odstavek: _____

4. odstavek: _____

(2)
(3 točke)

5. S katero podtemo izhodiščnega besedila je povezana priložena fotografija?

(1 točka)

6. Obkrožite DA, če je trditev v skladu z izhodiščnim besedilom, ali NE, če ni.

Mofete so do 2 metra globoke kotanje in v nekaterih je vedno voda.	DA	NE
Poimenovali so jih po glavni svečenici, ki je prerokovala v Delfih.	DA	NE
V celotni Rabski prelomni coni je kar osem edinstvenih mofet.	DA	NE
V Sloveniji najdemo mofete predvsem v Slovenskih goricah.	DA	NE
Čisto mineralno vodo neposredno iz mofet lahko pijemo.	DA	NE
Kar nekaj domačij v Slovenskih goricah so poimenovali po lokalnih slatinah.	DA	NE

(3 točke)

7. Kaj pomeni navedba, da so mofete edinstven pojav?

To pomeni, da

- A o mofetah in njihovem nastanku ne vemo prav veliko.
- B so mofete v Slovenskih goricah izjemno redke.
- C se s tem pojavom ukvarjajo samo znanstveniki.
- Č je to naravni pojav, ki izstopa po svoji pomembnosti, vrednosti.

(1 točka)

8. S podatki iz drugega odstavka (Mofete so naravni pojav ...) ustrezno dopolnite povedi.

Mofeta Strmec se nahaja pri kraju _____. Plin tam prihaja na površje, ker _____.

Mehurčke plina lahko zaznamo le, če _____.

(2 točki)

9. Na območju mofet, npr. v Rabski prelomni coni, na površje prihajajo večje količine ogljikovega dioksida. Navedite tri različne posledice tega pojava za okolje in tri možnosti, kako se ta plin lahko koristno uporabi. Odgovorite s pomočjo tretjega in zadnjega odstavka.

Posledice za okolje:

Možnosti uporabe:

- _____
- _____
- _____

- _____
- _____
- _____

(3 točke)

10. Predstavljajte si, da ste zadolženi za promocijo lokalnega turizma. S čim bi obiskovalce navdušili, da bi obiskali mofete v naravi, in zakaj bi jih bilo treba pred tem opozoriti na izhajanje nevarnega plina? Odgovorite v povedi/povedih tako, da uporabite podatke iz izhodiščnega besedila.

(3 točke)

11. Preberite slovarska sestavka in rešite nalogo.

Prvi slovarski sestavek	Drugi slovarski sestavek
slátina -e ž (ã) <i>voda, ki vsebuje večjo količino raztopljenih mineralnih snovi:</i> naročiti vino in slatino; pije slatino; izvir slatine; kozarec slatine / steklenica za slatino iz zelenega stekla, navadno litrska / radenska, rogaška slatina // izvir take vode: napotili so se k slatini / vsako leto je hodil v slatino v zdravilišče s tako vodo	slâtina -e ž ^{lat.} aqua acida' (18. stol.). Enako je stcslovan. <i>slatina</i> 'slanica, morje', cslovan. Tudi 'močvirje', hrv., srb. <i>slâtina</i> 'izvir slane ali kisle vode', hrv. čak. <i>slâtina</i> 'kraj v morskem zalivu, kjer se sladki izvir meša z morskovo vodo', rus. <i>solótina</i> 'barje, močvirje', <i>solótina</i> 'slana voda', češ. <i>slatina</i> 'barje, močvirje, šota; rastlinje, ki raste na močvirnatem področju'. Pslovan. * <i>sôltina</i> je tvorjeno iz * <i>sôltъ</i> , v kar sta verjetno sovpadli dve ide. osnovi. Prva je * <i>sal-to-</i> 'slan', katere abstraktum se ohranja v pslovan. * <i>sôltъ</i> , nar. rus. <i>sólots</i> 'barje, močvirje', druga pa * <i>salH-to-</i> 'umazan, sivkast', ki je prispevala akutirani tonem (M. F. pri Be III, 256).

- 11.1. Iz katerih jezikovnih priročnikov sta slovarska sestavka? Na vsako črtico napišite ustrezno številko iz desnega stolpca.

_____ prvi sestavek

_____ drugi sestavek

- 1 Slovar slovenskega knjižnega jezika
- 2 Slovenski pravopis
- 3 Slovar slovenskih frazemov
- 4 Slovenski etimološki slovar
- 5 Geološki terminološki slovar

(1)

- 11.2. Obkrožite DA, če je trditev o besedi *slatina* pravilna, ali NE, če ni.

Beseda *slatina*

je v slovenščini večpomenka.	DA	NE
je slogovno nezaznamovana.	DA	NE
je prevzeta iz latinščine.	DA	NE
ima v vseh slovanskih jezikih enak pomen.	DA	NE

(2)

- 11.3. Podčrtani izrazi v izpisanem besedilu so v različnih pomenskih razmerjih z besedo *slatina*. Ustrezno jih razvrstite na črte v preglednici.

Mineralna voda iz vrelcev je zelo uporabna. Že v preteklosti so številne slatine zajeli in jih poimenovali po domačijah, lastnostih ali lokacijah. Marsikateri izvir se je uporabljal za pitno vodo, med 2. svetovno vojno so jo ponekod celo stekleničili. A taka slatina mora biti čista, vsebuje lahko lasten ogljikov dioksid, kot na primer Radenska.

slatina

nadpomenski izraz: _____

sopomenski izraz: _____

podpomenski izraz: _____

(2)
(5 točk)

12. V besedilu se pojavita tudi besedi *izvir* in *izvor*. Z ustrezno besedo dopolnite vsako poved.

Zdravniki se trudijo najti _____ bolezni.

Pod skalo je _____ bistre studenčnice.

V slovarju je naveden _____ besede.

(2 točki)

13. V povedih popravite slovnične napake tako, da besedo v pravilni obliki napišete na črto. Število črt pod posamezno povedjo pomeni število napak.

Bolani ljudje bi mogli uživati mineralno vodo vsaj dvakrat na dan.

Mehurčki, kateri se nahajajo pod zemeljskimi plastmi, lahko pridejo na površje.

Ti so skupaj s tremi srcmi zaščitni znak znanega podjetja iz Radenec.

(3 točke)

14. Preberite besedne zveze iz drugega odstavka.

pritegujejo raziskovalno pozornost
se nabere voda
prihaja na površje

14.1. Katera slovnična lastnost ni skupna glagolom v izpisanih besednih zvezah?

- A oseba
- B vid
- C naklon

(1)

14.2. Vse tri glagolske oblike postavite v prihodnjik.

(2)
(3 točke)

15. Preberite izpisano poved.

Lažje preživijo organizmi, ki ne potrebujejo kisika.

15.1. V vsaki vrstici izberite pravilno rešitev ob poševnicah.

Podčrtana beseda spada med prislove / pridevnike / členke
in je v osnovniku / primerniku / presežniku.

(2)

15.2. Napišite poljubno besedno zvezo, v kateri boste podčrtano besedo uporabili kot drugo besedno vrsto.

(1)
(3 točke)

16. Desne prilastke pretvorite v leve. Pretvorjene besedne zveze v celoti napišite na črto.

jarek v Stavešincih _____

preročišče v stari Grčiji _____

vrelci v Radencih _____

(2 točki)

17. Preberite izpisano poved in rešite nalogo.

Zaradi povečane koncentracije ogljikovega dioksida prihaja tudi do nesreč.

17.1. Poimenujte označeni stavčni člen.

(1)

17.2. Izpisano enostavčno poved pretvorite v dvostavčno tako, kot zahteva naloga.

Podredno zložena poved:

Priredno zložena poved:

(3)
(4 točke)

18. V oglate oklepaje napišite izgovor označenih delov besed.

ogljiko^v []

di^oksi^d [] []

prero^kba []

(2 točki)

19. Katera poved je v celoti napisana pravopisno pravilno?

A Zanima me kaj se zgodi, če spijem preveč mineralne vode iz Rogaške Slatine?

B Zanima me, kaj se zgodi, če spijem preveč mineralne vode iz Rogaške slatine?

C Zanima me, kaj se zgodi, če spijem preveč mineralne vode iz Rogaške Slatine.

Č Zanima me kaj se zgodi, če spijem preveč mineralne vode iz Rogaške Slatine.

(1 točka)

20. Napišite **javno obvestilo**.

Zamislite si, da ste predstavnik Zavoda za kulturo, turizem in promocijo Gornja Radgona. Konec meseca ste načrtovali 30-kilometrski pohod po t. i. Poti med radgonskimi vrelci življenja, ki se vije mimo znanih, a nevarnih mofet. Občane oz. obiskovalce obvestite, da ta pohod odpade. V obvestilu navedite smiselni razlog za to in ponudite nadomestno rešitev. Ostale manjkajoče podatke si izmislite. Pišite na naslednjo stran.

(12 točk)

P 2 4 2 A 1 0 1 1 1 1 1

Prazna stran